

ዳኞች፡- መንበረሐይ ታደሰ
አሰግድ ጋሻው
መስፍን ዕቁበዮናስ
ሂሩት መለሰ
ተሻገር ገ/ስላሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ አልማዝ ዓለማየሁ ቀረቡ።
ተጠሪ፡- አቶ ብርሃኑ ተሲላ አልቀረቡም።
መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

ይህ የሰበር ጉዳይ ሊቀርብ የቻለው የአፋር ብ/ክ/መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት የግራ ቀኝን ጉዳይ በይግባኝ ተመልክቶ በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ 15/94 የካቲት 18 ቀን 1996 ዓ.ም በዋለው ችሎት በሰጠው ውሳኔ አመልካች ቅር ተሰኝተው የሰበር አቤቱታ በማቅረባቸው ነው።

ጉዳዩም ባጭሩ እንደሚከተለው ነው።

ተጠሪ አቶ ብርሃኑ ተሲላ በአሁን አመልካች ባለቤት በአቶ ዮሐንስ ገ/ስላሴ ላይ ብር 18,794.15 አስፈርደዋል። ሆኖም ይህ ፍርድ ከመሰጠቱ በፊት በክርክር ላይ እያለ እንዳይሸጥ እንዳይለወጥ በሚል የዕገድ ትዕዛዝ የተላለፈበት ንብረት የአቶ ዮሐንስ ገ/ስላሴ ብቻ ሳይሆን ከእኔ ከአመልካች ጋር በትዳር እያለን የተፈራ፤ የተገኘ በመሆኑ የእኔ ድርሻ ሊካከብኝ አይገባም በሚል ጣልቃ ገብታ አመልካች በመከራከሯ እንደ አቤቱታዎ ዕገድ ከተሰጠበት ንብረት ግማሹ የአመልካች መሆኑ የተጠበቀ ነው በሚል ፍርድ አርፎበታል።

እንዲሁም ይኸው ንብረት በአፈ.ዓፀም ተይዞ በብር 25,000.00 ግምት መካሻ እንዲሸጥ በተባለ ጊዜ ግማሹ የአመልካች መሆኑ ተጠብቆ ንብረቱ በሐራጅ እንዲሸጥ ተደርጎ ገዥ ባለመቅረቡ ምክንያት እንደ መጨረሻ አማራጭ የፍርድ ባለመብት የአሁን ተጠሪ ከግምቱ ብር 25,000.00 የሆነበትን /የአመልካችን ግማሽ ድርሻ ብር 12,500.00/አስራ ሁለት ሺህ ከፍሎ ንብረቱን እንዲረከብ ታዟል።

ተጠሪም ይህንኑ ገንዘብ በሞዴል 85 አስይገፎ ቦታውንም የአዋሽ ከተማ ማዘጋጃ ቤት ለክቶ አስረክቦኝ አስፈላጊውን የመንግስት ውዝፍ ግብር ከአፈልኩ በኋላ ካርታ እንዲሰጠኝ ሳመለክት እንድረከብ ከተወሰነው ቦታ ተከፍሎ ለአሁን አመልካች እንዲሰጥ ታዝግረሁ በማለት ማዘጋጃ ቤቱ እንደ ውሳኔው ሊያስፈፅምልኝ ስላልቻለ፡-

1. በሞዴል 85 የተያዘው ገንዘብ ለአመልካች እንዳይከፈልብኝ
2. እንድረከብ ለተደረገው ንብረት ተቆርሶ ለአመልካች እንዳይሰጥብኝም የማገጃ ትዕዛዝ ለማዘጋጃ ቤቱ እንዲተላለፍልኝና
3. የፍርድ ባለዕዳው የአቶ ዮሐንስ ገ/ስላሴ የቦታ ይዞታ ፋይል ቀርቦ ታይቶ ንብረቱን እንድረከብ ይደረግልኝ በማለት በት/ፋ/መ/ቁ 11/94 ለዞን 3 ከፍተኛ ፍ/ቤት አቤቱታ አቅርቧል።

የከፍተኛው ፍ/ቤትም በዚህ ጉዳይ ግራ ቀኝን ካከራከረ በኋላ የአሁን ተጠሪ በአፈ.ዓፀም ይረከብ የተባለው ይዞታ የፍርድ ባለዕዳውን የአቶ ዮሐንስ ገ/ስላሴን ነው። የፍርድ ባለዕዳው ይዞታ ስፋት ደግሞ 600 ካሬ ሜትር እንደሆነ በማዘጋጃ ቤት ተረጋግጧል። ይሁን እንጂ የፍርድ ባለመብቱ ከዚህ ወጭ የፍርድ ባለዕዳውን ወንድም የአቶ ገ/አግዚአብሔር ገ/ስላሴን 200 ካሬ ሜትር እና በትርፍነት የሚገኘውን 355 ካሬ ሜትር ጭምር በስህተት ደርቦ እንዲረከብ የተደረገ መሆኑን ለማወቅ ተችሏል። ስለሆነም አመልካች የባለቤቷ ወንድም በግንባር ተገኝቶ እስከሚረከብ ድረስ ይህንኑ 200 ካሬ ሜትር በአደራ እንድትይዝ በትርፍነት የሚገኘውንም 358 ካሬ ሜትር ማዘጋጃ ቤቱ በስሟ እንዲያዘዋውርላት ከዚህ በቀር ተጠሪው ሊረከብ የሚገባው የፍርድ ባለዕዳውን ይዞታ 600 ካሬ ሜትር ሊሆን ይገባል በማለት ወስኗል።

በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ተጠሪ ለክልሉ ጠ/ፍ/ቤት አቤቱታ አቅርቧል።

የጠ/ፍ/ቤቱም ግራ ቀኝ በተገኘበት ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ በትርፍነት ተገኝቷል የተባለውን ቦታ በሚመለከት ትርፍ እስከሆነ ድረስ ማዘጋጃ ቤቱ ለፈለገው ሰው መደልደል /መስጠት/ ይችላል። ሆኖም ይህንኑ ቦታ ማዘጋጃ ቤቱ በመጀመሪያ ተጠሪው /እንዲረከብ/ ለክቶ እንዲረከብ ካደረገ በኋላ ከአምስት ወር ቆይታ በኋላ ደግሞ ለአመልካች እንዲሰጥ አድርጓል። አንድን ቦታ ለሁለት ሰዎች በአንድ ጊዜ መስጠት አይቻልም። ስለሆነም ለማን ይሰጥ የሚለው ጉዳይ በቅድሚያ

ለማን ተስጥቶ ነበረ ከሚለው አንጻር መታየት ስላለበት ይኸው 358 ካሬ ሜትር ቦታ ለተጠሪ ይገባል እንዲሁም በሞዴል 85 ተይዞ የነበረው ገንዘብ ለአመልካች መስጠቱ ቀርቶ ለተጠሪው ይመለስ በማለት ወስኗል።

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ነው። መሠረታዊ የህግ ስህተት ተፈፅሞበታል የተባለው የቅሬታ ነጥብም ክርክር ባስነሳው ትርፍ ቦታ ላይ ከተጠሪ በፊት በቦታው ላይ የቆየሁበት በመሆኑ በመሬት ወይም በምሪት አሰጣጥ ላይ የቀዳሚነት መብት የእኔ ሆኖ እያለ ለተጠሪ ይሰጥ በማለት የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት መወሰኑ የህግ አግባብን የተከተለ አይደለም።

እንዲሁም በሞዴል 85 የተያዘው ብር 12,500.00 የእኔ የሚስት ድርሻ ሆኖ እንዲከፈል የተወሰነው ለጠ/ፍ/ቤቱ ይግባኝ ምክንያት በሆነው የትዕዛዝ ፋይል መዝገብ በአለመሆኑ በይግባኝ መዝገቡ ላይ በዚህ አኳኋን መወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት ፈፅሟልና ይሻርልኝ የሚል ነው።

ተጠሪም ቀርቦ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት በይግባኝ አይቶ የሰጠው ውሳኔ የህግ ግድፈት የለበትም የሚልበትን ምክንያት በመዘርዘር መልስ ሰጥቷል።

እኛም ጉዳዩን ተመልክተናል።

እንደተመለከትነውም ለዚህ ክርክር መነሻ የሆነው የአሁን ተጠሪ ከሳሽ የአመልካች ባለቤት አቶ ዮሐንስ ገ/ስላሴ ደግሞ ተከላኝ ሆነው በፍ/ብ/መ/ቁ 8/90 በከፍተኛው ፍ/ቤት በመከራከር ላይ እያሉ የአሁን አመልካች ባለቤቱ አመጣው በተባለው ዕዳ ምክንያት የእኔ የጋራ ሀብት በሆነው ቤት ላይ የዕግድ ትዕዛዝ መተላለፉ ተገቢ አይደለም። ስለሆነም ጣልቃ ገብቼ ልከራከር በማለት ባቀረበኛው ጥያቄ የክርክሩ ተካፋይ ከሆነች በኋላ የከፍተኛው ፍ/ቤት የአመልካች ባለቤት በሥራው ምክንያት ላገደለው ብር 18,794.15 ባለዕዳ ነው። የዕግድ ትዕዛዝ የተላለፈበትን ቤት አመልካች በሚስትነታቸው አብረው የሰሩት መሆኑን በማስረጃ ስላረጋገጠ ድርሻቸው ሲካላቸው አይገባም በማለት ወስኗል። በዚህ ውሳኔ መሠረት እንዲፈፀም በአፈ.ፃፀም መ/ቁ 3/93 የአፈ.ፃፀም ክሱ ቀጥሎ በብር 25,000.00 ግምት መነሻ ይህንኑ የጋራ ቤት የሚገዛ ገዥ ባለመገኘቱ አመልካች ግማሹን መክፈል ከቻለች ቤቱን እንድታስቀር ተብሎ ቢታዘዝም ይህንን መፈፀም ባለመቻላ ተጠሪው

ብር 12,500.00 የአመልካችን ድርሻ በሞዴል 85 አስይዞ ንብረቱን ስለዕዳው እንዲረከብ በሚል የታዘዘ ስለመሆኑ ከመዝገቡ ግልባጭ ተገንዝበናል።

ይህም ከሆነ የፍርድ ባለመብቱ የአሁን ተጠሪ ስለዕዳው ሊረከበው የሚገባው ቤትና ይዞታው ይህንኑ በአፈ.ፃፀም ምክንያት ይሸጥ የተባለውንና በባለዕዳው በአቶ ዮሐንስ ገ/ስላሴ ስም ተመዝግቦ የሚገኘውን ነው። ይህ ቦታ እና ይዞታ ደግሞ በፊቱ 650 ሜትር ካሬ ብቻ እንጂ ከዚያ ያልዘለለ ስለመሆኑ በባለሙያ በማዘጋጃ ቤቱ ተረጋግጧል። ይህንኑ ቤት ከእነ ትክክለኛ ይዞታው ተለክቶ እንዲረከብ ማድረግ ሲገባ በዕዳ ከተያዘው ንብረት ውጭ መሰራቱ እና እንዲረከብ ጥረት መደረጉ ተገቢ ሆኖ አላገኘውም። የማዘጋጃ ቤቱ ይህንኑ 600 ሜትር ካሬ፣ የአቶ ገ/አግዚአብሔር ገ/ስላሴን ይዞታ 200 ሜትር ካሬ እና ክርክር ያስነሳውን ትርፍ ቦታ እንድረከብ ለክቶልኛል። ግብር ና የስም ማዛወሪያ ከፍቶበታለሁ የሚለው መከራከሪያ ነጥብ የዚህ ሁሉ ቦታ ባለይዞታ ለማድረግ የሚያበቃ አይደለም። የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ፍርዱን በአፈ.ፃፀም ተከካሹ ወይም በፍርድ ባለዕዳው ንብረት ላይ ብቻ ማስፈፀም ሲገባው የማዘጋጃ ቤቱ የፈፀመውን ስህተት እንደ መነሻ በመውሰድ ይህንኑ ትርፍ ቦታ በቅድሚያ የተመራው የፍርድ ባለመብቱ የአሁን ተጠሪ ነው። ስለሆነም ለእርሱ ሊደለደል ይገባል ሲል የሰጠው ውሳኔ የአፈ.ፃፀም ሥርዓቱን የተከተለ ሆኖ አላገኘውም።

በሌላ በኩል የአመልካች ባለቤት በተከሰሰበት ጉዳይ አመልካች ጣልቃ ገብታ ተከራክራ በክሱ ምክንያት ቦታ በታገደው ንብረት ላይ ያላት ድርሻ የተጠበቀ ነው በሚል ፍርድ አርፎበታል። የጣልቃ አግባብ ሥርዓቱ ተገቢ አይደለም በሚል የይግባኝ አቤቱታ ቀርቦ የታረመ ስለመሆኑም አልተመለከተም። ከዚህ በላይ በአፈ.ፃፀም መ/ቁ 3/93 ከንብረቱ ሽያጭ ግማሹ ብር 12,500.00 የሚስት/የአመልካች ድርሻ ሆኖ በሞዴል 85 እንዲያዝ ተደርጓል። ይህ መሆኑ እየታወቀ በአፈ.ፃፀም ምክንያት ልረከብ የሚገባው ይዞታ ምን ያህል ሊሆን ይገባል የሚለውን በሚመለከት ክስ ላይ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ይኸው በአደራ ተይዞ የነበረው ገንዘብ ወጭ ሆኖ ለተጠሪው ይመለስ ሲል የሰጠው ዳኝነት ህጋዊ መሠረት ያለው አይደለም። ለምን ቢባል ይሸጥ ከተባለው ንብረት ላይ ግማሹ የአመልካች ድርሻ መሆኑ ለአፈ.ፃፀሙ ምክንያት በሆነው በዋናው ጉዳይ በመ/ቁ 8/90 ውሳኔ ያረፈበት ከመሆኑም በላይ ጠ/ፍ/ቤቱ በይግባኝ ለተመለከተው ጉዳይ መነሻ በሆነው በመ/ቁ 11/94

በሞዴል 85 የተያዘው ገንዘብ የይዞታው መጠን ታይቶ ውሳኔ እስኪሰጠው ድረስ ይህ ገንዘብ ሳይከፈል ታግዶ ይቆያል። በሚል እንጂ ይመለስልኝ በሚል ዳኝነት አልተጠየቀበትም። ይህን ሳይረዳ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት በሞዴል 85 የተያዘው ገንዘብ ይመለስ ሲል መወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት ነው።

የሰበር መ/ቁ. 22260
መጋቢት 20 ቀን 1999

ውሳኔ

የአፋር ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠ/ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ 15/94 ታህሳስ 28 ቀን 1996 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ የተሻረ ሲሆን በአንጻሩ የዞን ሦስት ከፍተኛ ፍ/ቤት በት/ፋ/መ/ቁ 11/94 የካቲት 19 ቀን 1994 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ትዕዛዝ የፀና ስለሆነ፡

1. ተጠሪ ገዥ ባለመገኘቱ ምክንያት በአፈፃፀም ሊረከበው የሚገባው ንብረት የፍርድ ባለዕዳውን የአቶ ዮሐንስ ገ/ስላሴን እና የአመልካችን ቦታና ይዞታ ብቻ በመሆኑ በማዘጋጃ ቤቱ እንደተረጋገጠው 600 ሜትር ካሬ ብቻ ሊረከብ ይገባል።
2. ይህም ይሸጥ የተባለው ቤትና ቦታ የፍርድ ባለዕዳውና የአመልካች የጋራ ሀብት መሆኑ ታይቶ ለአፈፃፀሙ መነሻ በሆነው ውሳኔ ላይ ዳኝነት የተሰጠበት በመሆኑና ይህም በይግባኝ ያልተሻረ ስለሆነ እንዲሁም በአፈፃፀም መዝገቡም ላይ ቢሆን ይኸው መብት የተጠበቀ በመሆኑ በሞዴል 85 ተይዞ የሚገኘው ብር 12,500.00 /አስራ ሁለት ሺህ አምስት መቶ ብር/ የአመልካች ድርሻ በመሆኑ ለአመልካች ሊከፈል ይገባል በማለት ወስነናል።

ይህ ክርክር ላስከተለው ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ የየራሳቸው መዝገቡ ተዘግቷል።

ዳኞች፦ አቶ መንበረጸሐይ ታደሰ
” አሠግድ ጋሻው
” መስፍን እቁበዮናስ
ወ/ት ሂሩት መለሠ
አቶ ተሻገር ገ/ሥላሴ

አመልካች፦ የጎንደር ከተማ አገልግሎት ጽ/ቤት
ተጠሪዎች፦ እነ ወ/ር ገደሪፍ ውብነህ

የወጪና ኪሣራ ክርክር - የወጪና ኪሣራ አወሳሰን - የፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ 463
የአማራ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አመልካች ለተጠሪዎች ወጪና ኪሣራ እንዲከፍል የወሰነውን በመቃወም የቀረበ አቤቱታ ነው።

ውሳኔ፦ የአማራ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ በከፊል ተሸሯል።

1. የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 462 በክስ ምክንያት ስለሚከፈለው ማናቸውም ወጪና ኪሣራ፣ የሚከፍለውን ወገን፣ የወጪውንና የኪሣራውን ልክ፣ የሚከፈልበትን የሃብት ምንጭ፣ የአከፋፈሉን ሁኔታ ፍርድ ቤቱ ትክክል መስሎ በሚገምተው ሁኔታ እንዲወስን መብት (discretion) ይሰጠዋል።
2. የወጪና ኪሣራ ክፍያ አላማ ረቺው ወገን በክርክሩ ምክንያት ያወጣውን ወጪ ተረቺ እንዲሸፍን እንጂ ተረቺውን ለመቅጣት አይደለም።
3. ፍርድ ቤት የወጪና ኪሣራን መጠን ሲወስን ምክንያታዊ ባልሆነና በተጋነነ መንገድ እንዳይሆን ጥንቃቄ ሊያደርግ ይገባል።
4. የወጪና ኪሣራ ዝርዝር ባልቀረበ ጊዜ ፍርድ ቤት የኪሳራውን መጠን የተጋነነ እንዳይሆን ክርክሩ የወሰደው ጊዜ፣ የክርክሩ ውስብስብነትና አስፈላጊውን ዳኝነት ለመከታተል ተገቢ ናቸው የሚላቸውን ወጪዎች አመዛዝኖ ተመጣጣኝ መጠን ያለው ኪሣራ ሊወስን ይገባል።